

FRANC LOVRENČAK

ZNANJE GEOGRAFIJE PRI ABSOLVENTIH SREDNJIH ŠOL NA ZAČETKU VISOKOŠOLSKEGA ŠTUDIJA GEOGRAFIJE*

Pri uvajanju reformiranega študija geografije na univerzi se postavlja več vprašanj. Izhodiščno je gotovo to, kako naj se študentje prvega letnika čim hitreje in bolje vključijo v geografski študijski proces. Nove zahteve (sprotni študij, letniški sistem, dejanska omejitev študija na štiri leta, nove študijske smeri, npr. "nepedagoška" itd.) terjajo tudi od študentov več prizadevnosti, aktivnosti in samostojnosti.

Zato je pomembno, da bolj kot doslej spoznamo, kakšna sta pravzaprav obseg in struktura geografskega znanja, ki ga prinesejo na univerzo absolventi srednjih šol. To naj bi pomagalo pri sestavljanju in uspešnejšem izvajanju visokošolskega in srednješolskega učnega programa in pripomoglo k bolj tekočemu izpolnjevanju študijskih obveznosti nasploh.

Da bi dobili popolnejšo sliko o tem, smo na pedagoško znanstveni enoti za geografijo filozofske fakultete v Ljubljani izpeljali ustrezno anketo. Ta je zajela študente prvega letnika v šolskem letu 1977/78. Anketa naj bi nudila vpogled v splošno srednješolsko znanje geografije. Zbrana spoznanja utegnejo koristiti tudi pri oblikovanju in usmerjanju geografije v reformirani srednji šoli oziroma v usmerjenem izobraževanju in tudi pri uvajanju novih oblik pri študiju geografije na univerzi. Ta spoznanja pa so koristna tudi za srednješolske učitelje geografije. Zato pogloblitve izsledke ankete objavljam v Geografskem obzorniku.

Podoben vprašalnik so izpolnili novinci že v šolskem letu 1962/63. Takratne odgovore je obdelal Radinja (1963) in izsledke objavil v Geografskem obzorniku (X., 1-2, 3-4). Tam so podrobno navedena tudi vsa vprašanja. Obe anketi nudita dobro osnovo za primerjavo geografskega znanja v obeh obdobjih visokega šolstva. V začetku šestdesetih let je namreč postal študij na univerzi stopenjski, sedaj pa se ponovno reformira, kakor to terjajo sedanje gospodarske in družbene razmere.

V tem prispevku bomo anketne odgovore najprej analizirali in jih nato primerjali z izsledki prve ankete. Marsikateri udeleženec ankete iz pred 12 let danes že sam poučuje geografijo. Njihovi učenci pa so že srednješolski absolventi, ki so v tem šolskem letu začeli z geografskim študijem na univerzi.

Sestava ankete

Zaradi primerjave je anketa sestavljena skoraj natanko tako kot pred 15 leti. Manjša razlika je edino glede obsega vprašanj. Sedanja anketa ima 43 (40)** vprašanj, ki so razvrščena v 6 (5) skupin. V prvi skupini je 14 (15) geografskih pojmov (terminov), v drugi 12 geografskih dejstev, v tretji 7 geografskih procesov, v četrti 3 vprašanja o hidrografski mreži Jugoslavije in v peti 3 vprašanja iz splošne izobrazbe. Na novo zajema anketa še šesto skupino s 4 vprašanji o vsebini in pomenu geografije.

Za odgovore so imeli študenti na voljo dve šolski uri (90 minut). Večina (67 %) anketirancev je oddala vprašalnik v dobri uri. Manj kot eno uro je rabilo za odgovore 12 % vprašanih, okoli 10 % novincev pa je porabilo ves razpoložljivi čas.

* Referat (v skrajšanem obsegu) na XI. zborovanju slovenskih geografov v Mariboru.

** številke v oklepajih veljajo za anketo v letu 1962. To anketo imenujemo prvo, sedanjo iz leta 1977 pa drugo anketo.

Anketo, ki jo je izpolnilo 74 vpisanih (64 % deklet in 36 % fantov), so študenti opravili na začetku šolskega leta in se nanjo niso posebej pripravili. Vsega smo analizirali 3182 vprašanj in nekaj manj odgovorov.

Za popolnejšo sliko o anketirancih navajamo še nekaj podatkov. Skoraj polovica (45 %) študentov je v zadnjem razredu srednje šole imela iz geografije oceno prav dobro, 31 % dobro, 23 % odlično in 1 % zadostno. Glede na vrsto šole jih je večina (70 %) končala gimnazijo, 11 % pedagoško gimnazijo, 4 % srednjo vzgojiteljsko šolo, 3 % srednjo ekonomsko šolo, 7 % ostale poklicne šole*, 4 % pa na vprašanje ni odgovorilo. Glede na to naj bi imela torej večina študentov zadovoljivo znanje iz geografije, saj gre za dijake s formalno solidno predizobrazbo.

Anketna vprašanja se opirajo na srednješolske geografske učbenike. Večinoma so popolnoma enaka kot v anketi izpred 15 let. V drugi anketi so dodana le 4 vprašanja. Odgovori nanje naj bi pokazali, kakšno mnenje imajo novinci o geografiji, o njenem predmetu, vsebini in pomenu. Zadnje tovrstno vprašanje pa se nanaša na vodilo, ki je vplivalo, da so se odločili za študij geografije.

Analiza anketnih odgovorov

Da bi bile ugotovitve obeh anket med seboj čim bolj primerljive, smo se v ocenjevanju odgovorov držali istih kriterijev kot v prvi anketi. Odgovore smo zato razvrstili v štiri skupine: pozitivne, pomanjkljive, negativne in v skupino brez odgovora. Kljub temu, da smo se poskušali čim bolj držati postavljenih kriterijev, pa moramo vsaj del razlik (1-2 %), ki so med obema anketama, pripisati subjektivni presoji, saj bi nekatere manj jasne odgovore lahko uvrstili v eno ali drugo skupino. Na splošno pa rezultate primerjanja obeh anket lahko štejem za objektivne, saj smo se pri tolikšnem številu odgovorov očitno približali realni sliki znanja.

I. Oznaka 14 osnovnih geografskih pojmov

V to skupino je uvrščenih 14 geografskih terminov, ki se v geografiji in izven nje pogosto uporabljajo. Zanje je bilo treba napisati kratko oznako. Iz prve ankete je izpadel le termin antropogeografija.

Od 14 terminov pozna večina novincev le dva pojma, enega pa polovica. Najbolj znana sta pojma izohipsa (57 % pravilnih odgovorov) in geografska širina (51 %). 50 % vprašanih pa je pravilno označilo pojem - relief.

Ostali pojmi so manj znani. Slaba polovica (46 %) novincev pravilno opredeljuje pojem porečje in približno tretjina (31 %) pojem horizont. Vse ostale pojme (9) pa je točno opredelilo manj kot 20 % vprašanih. Zelo slabo poznajo študentje erozijo, saj je ni nihče pravilno označil. Velika nejasnost in netočnost odseva tudi iz odgovorov o pojmih turizem, plantaža in pasat (pri vseh manj kot 8% pravilnih oznak).

Primerjava z anketo v letu 1962 kaže, da je poznavanje nekaterih pojmov v obeh anketah enako, le delež točnih odgovorov se je nekoliko spremenil. Medtem ko sta najbolj znana termina iz prve in druge ankete geografska širina in horizont je manj znana izohipsa v prvi anketi zasedla v drugi prvo mesto.

Glede na poznavanje lahko pojme razvrstimo takole: izohipsa, geografska širina, relief, porečje, horizont (prva anketa: geografska širina, horizont, izohipsa, relief). Med manj znane pa uvrščamo turizem, plantaža, pasat (prva anketa: antropogeografija, nataliteta, pasat).

** Na filozofsko fakulteto, kjer je tudi PZE za aeografijo, se je v šolskem letu 1974/75 vpisalo 93 % novincev, ki so končali gimnazijo, 5 % s 4-let.srednjo šolo in 3 % z manj kot 4-let.srednjo šolo (Pavlin, 1977).

Pri posameznih pojmi se kažejo naslednje značilnosti:

1. Pri oznaki pojma **h o r i z o n t** je 31% (51 %) odgovorov pozitivnih, 5 % (35 %) pomanjkljivih, 60 % (14 %) negativnih, 4 % novincev pa ni odgovorilo na vprašanje.

Za pozitivne smo npr. šteli odgovore: horizont je navidezno stikališče neba in zemlje ali horizont je zemeljska površina, ki jo vidimo iz našega opazovališča. Pomanjkljivi so odgovori kot npr.: horizont je prostor, ki ga lahko opazujemo iz našega stojišča.

Negativni odgovori pa so npr.:

- horizont je nadglavišče;
- se uporablja pri določanju nebesnih strani;
- horizont je določen pas nad zemeljsko površino;
- horizont je črta, kjer stojimo.

2. **G e o g r a f s k a š i r i n a** je pojem, ki ga pozna dobra polovica (51 %) anketiranih, 8 % ga je označilo pomanjkljivo in kar 35 % nepravilno, 6 % vprašanih ni odgovorilo.

Med pozitivne odgovore sodijo: geografska širina je oddaljenost nekega kraja od ekvatorja. Nekateri so dodali še oddaljenost merjena na poldnevniku. Za pomanjkljive smo šteli odgovore, kot so: geografska širina je pojem za določanje krajev na zemeljskem površju ali geografska širina je ena od koordinat, s katero označujemo lego kraja. Med negativne uvrščamo naslednje odgovore:

- geografska širina je orientacijska točka, ki pove, na katerem vzporedniku smo;
- širina, s katero si pomagamo pri razdaljah;
- zemeljski vzporednik;
- črta, podaljšana od severa proti jugu.

Odgovori so pokazali, da nekateri novinci zamenjujejo geografsko širino z geografsko dolžino.

3. **I z o h i p s a** spada k terminom, ki jih novinci najbolj poznajo. Pravilno jo je označilo 57 % (39 %), 16 % (42 %) odgovorov je pomanjkljivih, 24 % (8 %) nepravilnih, 3 % (11 %) vprašanih pa ni odgovorilo. Med pravilne smo šteli take oznake: izohipsa je črta, ki veže kraje z isto nadmorsko višino. Med pomanjkljive pa npr. odgovore: izohipsa je črta, ki veže enotne višine. Nepravilni odgovori pa so:

- izohipsa je črta, ki povezuje kraje z istim tlakom;
- črta za določanje geografske višine (izobata);
- linija, ki povezuje enake geografske širine;
- črta, ki veže iste temperature posameznih krajev.

V nepravilnih odgovorih se kaže, da novinci sicer poznajo koren izo-, saj skoraj vsi vedo, da je izohipsa črta, ki povezuje točke enake vrednosti določenega pojava.

4. **R e l i e f** - o tem pojmu ima pravilno predstavo 50 % (28 %) novincev, 34 % (42 %) pomanjkljivo, 16 % (22 %) odgovorov pa je bilo negativnih. V prvi anketi je bilo že 8 % vprašanj brez odgovora. Tudi v tej anketi se je pokazalo, da številni pojmujejo relief dvojno, bodisi kot zemeljsko površje in kot model tega površja. Pravilen odgovor je npr. relief je - zemeljsko površje ali oblika zemeljskega površja ali plastična (trodimenzionalna) ponazoritev zemeljskega površja.

Neppravilno pa je:

- relief je naaubanost zemeljskega površja;
- gledano površje zemlje s ptičje perspektive.

Primerjava s prvo anketo pokaže tokrat precej večji delež pravih odgovorov. Večinoma gre večji del pravih odgovorov na račun odgovora, da je relief model za ponazoritev površja. Med pomembnejšimi odgovori smo šteli vse tiste, ki menijo, da je relief le površje. Negativni odgovori pa ne razlikujejo med zemeljskim površjem in eno njegovih značilnosti (npr. nagubanostjo).

Pojem *erozija* poznajo novinci najslabše (od vseh vprašanih iz te skupine edino na to ni nihče zadovoljivo odgovoril). Kar 54 % ima pomembnejšo predstavo o eroziji, 45 % (41 %) odgovorov pa je negativnih. Gre za enako sliko kot pred 15 leti. To je presenetljivo, ker se ta pojem čisto uporablja tudi izven šole.

Med pomembnejšimi odgovori je največ takih, ki se zadovoljijo s tem, da je erozija odnašanje prsti. Zanimivo je tudi to, da so sicer na vprašanje vsi odgovorili. Nihče torej ne misli, da pojma ne pozna in bi zato opustil odgovor. Primer zadovoljivega odgovora: erozija je odnašanje gradiva različne kamninske sestave.

Primer pomembnejših odgovorov:

- erozija je odnašanje prsti;
- proces, pri katerem voda izpodjeda zemljo;
- delovanje zunanjih faktorjev, ki preoblikujejo zemeljsko površje;
- delovanje vode na pokrajino.

Primeri negativnih odgovorov:

- erozija je zemlja, ki se pri različnem vremenu spušča v dolino;
- sposobnost predmeta ali stvari, da prepušča tekočo snov;
- proces, ko voda topi apnenec;
- mehanično spreminjanje zemeljskega površja;
- razkroj zemlje;
- luščenje, premikanje kamenja.

Pravilno oznako za *pasat* pozna le malo odgovorov. Samo 7 % (10 %) je podalo pravilno definicijo, 45 % (42 %) pomembnejšo in 48 % (48 %) nepravilno. Primerjava s prvo anketo kaže skoraj enako sliko. Po deležu pozitivnih odgovorov spada ta termin med tiste štiri pojme te skupine, pri katerih je pozitivnih odgovorov manj kot 10 %.

Pozitiven odgovor je: pasat je veter, ki piha od povratnikov proti ekvatorju. Pomembnejši odgovori:

- pasat je veter;
- veter, ki piha z obeh polut proti ekvatorju;
- stalni veter.

Primeri nepravilnih odgovorov:

- pasat je veter, ki piha pozimi s kopnega na morje, poleti pa z morja na kopno;
- veter, ki piha od ekvatorja do 30°;
- veter, ki piha iz zahodne smeri v zmernih geografskih širinah;
- veter, ki piha okoli ekvatorja.

Večina neustreznih odgovorov kaže, da anketiranci označujejo pasat kot veter, ki piha od ekvatorja proti severu in jugu, ali kot veter ob ekvatorju. To kaže na slabo poznavanje kroženja zračnih mas v tropskem pasu, kar je zelo pomembno za poznavanje klime in izvirajočih pojavov.

Pojem *poročje* srednješolski absolventi razmeroma dobro poznajo. Ustrezno oznako je podalo 46 % (34 %), pomembnejšo 22 % (24 %) in nepravilno 32 % (42 %). V primerjavi s prvo anketo se kaže nekaj boljše stanje kot pri pojmu pasat.

Pravilni odgovor je, da je porečje ozemlje, odkoder se vse tekoče vode stekajo v eno reko.

Primeri pomanjkljivih odgovorov:

- porečje je področje reke in njenih pritokov;
- območje, kjer se stekajo reke.

Nepravilni odgovori:

- porečje je dolina ob reki;
- reka s pritoki;
- ozemlje, kjer se dve ali več rek odmaka v isto morje;
- stikališče rek;
- vodovje.

Največ negativnih odgovorov zamenjuje porečje (ozemlje) z rečjem (rečno mrežo) ali s novodjem. Podobno je bilo tudi pri prvi anketi. Nekateri pozitivni odgovori pa jasno opredeljujejo porečje s tem, da uporabljajo še pojem razvodnica.

8. Tudi p o d z o l se uvršča med tiste pojme, ki jih novinci slabo poznajo, čeprav spada med zelo razširjene klimazonalne prsti severne polute, ozko povezane s severnimi iglastimi gozdovi in tamkajšnjo izrabo tal. To prst je pravilno označilo le 11 % (6 %), pomanjkljivo 63 % (69 %) ter nepravilno 23 % (25 %), 3 % vprašanih ni odgovorilo.

Primer pravilnega odgovora: podzol je siva orst (slabo rodovitna) iglastih gozdov severne Evrope in Amerike. Med pomanjkljive odgovore se uvrščajo naslednji:

- podzol je vrsta prsti, ki ni preveč rodovitna;
- siva prst;
- tip prsti.

Med neustrezne odgovore smo šteli naslednje:

- podzol je prst, rjava, precej razširjena, na njej uspevajo gozdovi;
- prst, ki je zelo rodovitna;
- ime območja, kjer uspeva malo rastja (!);
- črna zemeljska plast;
- prst v stepi;
- siva, kislata gorska prst, značilna za Jugoslavijo.

Večina pomanjkljivih odgovorov se zadovolji z oznako, da je podzol prst. Iz večine odgovorov se vidi, da novinci označujejo podzol kot sivo prst, brez drugih značilnosti, iz katerih izvirajo njene lastnosti. Torej slabo poznajo medsebojne zveze med klimo, lastnostmi prsti in rastjem.

9. S a v a n o je pravilno opredelilo 17 % (12 %) anketirancev, pomanjkljivo 45 % (49 %) in nepravilno 38 % (39 %).

Primeri pravilnih odgovorov:

- savana je tip pokrajine v tropskem pasu - visoka trava, redko drevje, savansko odnebnje, savanska črnica;
- tropska pokrajina, porasla z visoko travo, redkim drevjem in grmičevjem (1-2 krat deževna doba);
- travnato tropsko področje, kjer uspeva visoka trava z redkim drevjem.

Pomanjkljivi odgovori:

- savana je travnati tip pokrajine tropskega pasu;
- področje s travo, redkim drevjem;
- pokrajina tropskih predelov z visoko travo.

Nepravilni odgovori:

- savana je travnata stepa;
- travnato področje v zmernem pasu;
- rastlinski pas;
- tip tropskega podnebja;
- področje, kjer raste samo grmičevje, mah.

Tudi ta pojem študenti ne poznajo bolje kot pred petnajstimi leti. Iz večine odgovorov se sicer vidi, da imajo predstavo o zvezi med travnim rastjem in savano, zakaj je tako in kje je to, pa jih ve le malo. Pri pozitivnih odgovorih omenjajo večinoma le eno značilnost savane. Negativni odgovori se zadovoljijo z oznako, da je savana travno področje.

10. Tudi pojem *nataliteta* je pravilno opredelilo le 18 % (7 %), pomanjkljivo 22 % (28 %) in negativno 48% (65 %), 12 % novincev pa ni odgovorilo.

Med pravilne smo uvrstili odgovore, ki pravijo, da je nataliteta število rojstev na določeno število prebivalcev, število rojstev, število rojstev na 1.000 prebivalcev.

Pomanjkljivi odgovori: prirast prebivalstva, označuje rast prebivalstva na račun rojstev, koliko ljudi se rodi.

Neustrezni odgovori pa so tisti, ki pravijo, da je nataliteta število prebivalcev, statistično prikazovanje rojstev, kolik je znesek rojstev, število prebivalcev in narodnostna sestava, umrljivost na 1.000 rojstev. Večinoma zamenjujejo nataliteto s prirodnim prirastkom in naraščanjem prebivalstva.

11. Podobno kot pri nataliteti tudi pri pojmu *polikulturno kmetijstvo* odgovori kažejo precej pomanjkljivosti. Le 15 % (4 %) anketiranih je odgovorilo pozitivno, 65 % (54 %) pomanjkljivo, 11 % (42 %) nepravilno, 9 % pa ni odgovorilo.

Primer pozitivnega odgovora: polikulturno kmetijstvo se ukvarja z gojenjem večjega števila različnih kultur hkrati.

Pomanjkljivi odgovori: polikulturno kmetijstvo je tisto, kjer pridelajo več vrst pridelkov; polikulturno kmetijstvo se razlikuje od naturalnega po večjem številu kultur; polikulturno kmetijstvo se ukvarja z več različnimi vrstami kmetijstva.

Nepravilni odgovori: polikulturno kmetijstvo je raznovrstno kmetijstvo, plantažni nasadi, kjer goje raznovrstne kulture, gojenje ene same kulture.

12. Pojem *plantaža*, ki se v življenju često uporablja, študentje le površno poznajo, saj ga kar 65 % (57 %) označuje pomanjkljivo, 23 % (17 %) odgovorov je nepravilnih in le 7 % (26 %) pozitivnih. Preseneča izrazita razlika med prvo in drugo anketo. Plantaža je sedaj manj znana kakor pred 15 leti.

K pozitivnim odgovorom smo uvrstili naslednje odgovore: plantaže so monokulturni nasadi, intenzivno kmetijstvo zlasti tropskih dežel; območje, kjer goje le eno kulturo v tropskih predelih.

Pomanjkljivi odgovori:

- plantaža je prostor, kjer gojijo določeno kulturo;
- prostor, na katerem gojijo kulturne rastline;
- urejen nasad, v katerem ponavadi gojijo eno kulturo.

Negativni odgovori:

- plantaža je ogromen obdelan prostor z zelenjavo;

- ozemlje, kjer gojijo kulture;
- oblika organizirane obdelane zemlje;
- nasad;
- nasadi v obliki teras.

Pomanjkljivi odgovori najpogosteje navajajo, da je plantaža prostor, kjer gojijo eno kulturo, ne da bi natančneje opredelili, kje je to.

13. Tudi pojem *t u r i z e m*, ki ga zasledimo vsak dan, so novinci opredelili zelo pomanjkljivo. V primerjavi s prvo anketo se poznavanje tega pojma ni prav nič izboljšalo. Kar 67 % (67 %) odgovorov je pomanjkljivih, 17 % nepravilnih, 3 % pravih, 3 % pa ni odgovorilo.

Primer zadovoljivega odgovora: turizem je gospodarska panoga, ki izkorišča kulturne in naravne znamenitosti krajev, pomembna je tudi za devizni priliv.

Pomanjkljivi odgovori:

- turizem je gospodarska panoga;
- terciarna dejavnost;
- oblika gospodarstva, ki izkorišča zanimanje ljudi za neko pokrajino;
- veja gospodarstva, ki skrbi za čimvečji obisk tujih gostov.

Nepravilni odgovori:

- turizem je dejavnost, ki se ukvarja s preučevanjem in povezavo človeka z okoljem;
- tujski promet, pomemben za vsako državo, z njim pridobiva devize;
- sekundarna panoga;
- stroka, ki nudi razvedrilo in počitek domačim in tujim gostom;
- preseljevanje ljudi v času dopusta.

Večina pomanjkljivih odgovorov pojasnjuje samo to, da je turizem gospodarska panoga. Negativni odgovori kažejo slabo poznavanje bistva turizma, saj ga večina enači z načinom pridobivanja deviz.

14. Izraz *c o m m o n w e a l t h* pozna 20 % novincev, 45 % (67 %) ga ne zna točno opredeliti, 27 % (31 %) ima napačno predstavo, 8 % vprašanih ni odgovorilo. Med pomanjkljive odgovore smo šteli zlasti tiste, ki poznajo skupnost, ne vedo pa za kakšno skupnost gre, npr.: je skupnost bivših angleških kolonij.

Negativni odgovori:

- je svetovno združenje;
- gospodarsko združenje evropskih držav;
- združitev držav, gospodarska skupnost Evrope;
- gospodarsko združenje v Angliji;
- veliko industrijsko združenje;
- združenje angleškega kraljestva.

II. Opredelitev nekaterih geografskih dejstev

Ta skupina obsega 12 vprašanj, ki zajemajo nekatera geografska dejstva. Vprašanje o vrstah turizma, ki je bilo v prvi anketi, smo v tej anketi žamešnjali z vprašanjem o glavnih geoloških dobah. Odgovori na to skupino vprašanj naj bi pokazali, kako novinci opredeljujejo preprosta geografska dejstva.

Med 12 dejstvi pozna večina anketirancev le 4: glavne jezike v Južni Ameriki pozna 86 %, geološke dobe 66 %, Atlaške dežele 59 % in socialistične dežele Evrope 57 % študentov. Ostala dejstva pozna manj kot polovica novincev. V tej skupini izstopa precejšen delež tistih, ki niso odgovorili na vprašanja. Kar 74 % anketiranih ni odgovorilo na vprašanje o upravnih ureditvah Slovenije in 28 % na vprašanje o sestavi geosfere.

Tudi v tej skupini vprašanj je veliko pomanjkljivih odgovorov. Marsikdo sicer nekaj ve o posameznih dejstvih, vendar pa jasnih, točnih in jedrnatih odgovorov ni veliko. Odgovori kažejo netočnost in površnost.

1. Na prvo vprašanje o opredelitvi oz. pojasnitvi sestava geosfere smo dobili 18 % (23 %) pozitivnih odgovorov, 19 % (10 %) pomanjkljivih in 35 % (40 %) nepravilnih. Enako število novincev (28 %) kot v prvi anketi pa na vprašanje ni odgovorilo.

Primeri še pravilnih odgovorov:

- geosfero sestavljajo atmosfera, biosfera, litosfera, hidrosfera;
- prst, zrak, voda;
- pedosfera, atmosfera, hidrosfera, litosfera.

Pomanjkljivi odgovori:

- geosfera zajema litosfero, troposfero, stratosfero;
- geosfero sestavlja atmosfera, litosfera;
- geosfero sestavljajo oblike reliefa, vode, flora, favna.

Nepravilni odgovori:

- geosfera sestavlja klimatologija, geomorfologija, pedogeografija, hidrogeografija;
- geosfera je prostor, kjer je biološki proces;
- geosfero sestavlja nife, litosfera, sima, sial;
- ozračje, ki obdaja zemljo, delimo v več sfer, ena od teh je geosfera.

Odgovori so precej podobni tistim iz prve ankete, saj jih je tudi tokrat največ nepravilnih. Med njimi je največ takih, kjer zamenjujejo sestavo geosfere s sestavo celotne zemlje.

2. Pri drugem vprašanju je bilo potrebno opredeliti oz. naštetiti tipe prirodnih pokrajin tropskega pasu. Pozitivni so tisti odgovori, ki navajajo vsaj štiri tipe naravne tropske pokrajine, npr. puščavo, savano, pragozd, in eno prehodnih pokrajin, npr. polpuščavo, stepo itd. Tiste odgovore, ki navajajo samo 3 tipe tropskih pokrajin, smo uvrstili k pomanjkljivim, k negativnim pa tiste z 1-2 tipoma take pokrajine. Negativni so tudi tisti odgovori, ki navajajo razne druge podatke.

Po teh kriterijih smo dobili 39 % (32 %) pozitivnih, 20 % (28 %) pomanjkljivih in 26 % (40 %) negativnih odgovorov, 15 % vprašanih ni odgovorilo. V odgovorih se kaže, da študentje zamenjujejo tipe pokrajine s planetarnimi pasovi in naštevajo npr. ekvatorialni pas, subtropski pas. Nekateri pa so naštevajo podnebne značilnosti tropskega pasu.

3. To vprašanje se nanaša na tropske kulture, ki jih je bilo treba naštetiti. Za pozitivne smo šteli tiste odgovore, ki so navedli vsaj pet kultur. Med pomanjkljive odgovore pa tiste, ki so navedli 3-4 kulture. Ostali odgovori so negativni.

Pozitivnih je 49 % (53 %), pomanjkljivih 34 % (35 %), negativnih 15 % (12 %) in brez odgovora 2 %. Primerjava obeh anket kaže veliko podobnost.

Študentje naštevajo največ tropsko sadje (kokos, ananas, datlje, banane), manj prehrabene kulture (riž, čaj, kavo) in najmanj industrijske rastline (kavčukovec, sizal). Med odgovori pa najdemo tudi take, ki uvrščajo med tropske kulture krompir, koruzo, limono, sladkorno repo, lan itd. Nekateri pa uvrščajo sem še razne začimbe, sladki krompir, manioko itd.

4. Naslednje vprašanje se nanaša na geološke dobe. Tega vprašanja v prvi anketi ni bilo. Študentje naj bi pokazali, katere osnovne geološke dobe poznajo.

Za pozitivne smo šteli vse tiste odgovore, ki navajajo tri glavne geološke veke, za pomanjkljive tiste, ki poznajo dva, ostali odgovori pa so negativni. Po tem kriteriju smo našli 66 % pozitivnih, 14 % pomanjkljivih in 5 % negativnih odgovorov, 15 % vprašanih pa ni odgovorilo. Glede na delež pozitivnih odgovorov se uvršča poznavanje osnovnih geoloških dob med najbolj znana dejstva. Nekateri novinci naštevajo še dobe pred paleozoikom, nekateri med njimi pa omenjajo še posamezne geološke dobe. Primerjava s pozitivnimi odgovori v drugih skupinah kaže na visok delež pravih odgovorov. Dobro poznavanje geoloških vekov potrjuje tudi nizek odstotek pomanjkljivih in negativnih odgovorov.

Primeri negativnih odgovorov:

- glavne geološke dobe so oligocen, pleistocen, jura, kvartar;
- predkambrij, paleolitik, neolitik;
- aluvij, diluvij;
- terciar, kvartar.

5. Med dokaj lahka spada vprašanje o glavnih jezikih v južni Ameriki. K pozitivnim odgovorom smo uvrstili vse, ki navajajo oba glavna jezika, španščino in portugalsščino, k pomanjkljivim pa tiste z enim od teh jezikov. Nekateri navajajo tudi jezike indijanskih plemen.

Nekaj odgovorov našteva poleg španščine, oortugalščine tudi še italijanščino, francoščino, angleščino. Zanimiv je odgovor, da je glavni jezik južne Amerike angleščina, drugi pa poleg španščine in portugalsščine omenjajo tudi mehikanščino(!).

Pozitivnih je 86 % (60 %), pomanjkljivih 12 % (37 %) in brez odgovora 2 % (v prvi anketi 3 % negativnih).

6. Šesto vprašanje te skupine se nanaša na glavna mesta petih dežel (Švice, SR Ukrajine, Indije, Kanade in Avstralije).

Izbrane so le znane oziroma večje dežele. Podobno kakor večina drugih vprašanj je tudi to bolj splošno izobrazbeno kakor geografsko vprašanje. Pravilnih odgovorov, kjer bi bila naštet glavna mesta vseh petih dežel, je samo 9 % (v prvi anketi 24 %), tri do štiri glavna mesta pozna 49 % (45 %), 39 % (29 %) vprašanih pa pozna le 1-2 glavni mesti, 3 % anketirancev ni odgovorilo. Po znižanem kriteriju pozna štiri taka mesta 22 %, tri 36 % in manj kot tri mesta 39 % novincev.

Za glavno mesto Švice navajajo razen Berna še Zurich, ženevo in Basel; pri Ukrajini razen Kijeva še Moskvo, Taškent, Odeso, Dombas (!), Volgograd; pri Indiji razen New Delhija še Hanoi (!), Bombay, Kalkuto in Džakarta (!); pri Kanadi razen Ottawe še Toronto, Montreal in pri Avstraliji razen Camberre še Sidney, Melbourne, Capetown, Okinavo (!).

Za nekatere odgovore je značilno, da pri posamezni državi naštevajo po več glavnih mest. Primerjava obeh anket pa kaže, da sedanja generacija slabše odgovarja na to vprašanje.

7. S tem preprostim vprašanjem smo želeli spoznati, katere socialistične države poznajo novinci v Evropi.

Med pozitivne smo šteli tiste odgovore, ki so našli 7 do 9 socialističnih držav, med pomanjkljive tiste s 3-6 državami, negativni pa naštevajo manj kot 3 socialistične države. Po tem kriteriju so odgovori razvrščeni tako: 57% (65 %) pozitivnih, 43 % (25 %) pomanjkljivih in 0 % (10 %) negativnih.

Odgovorili so vsi in večina anketirancev ve vsaj za 7 socialističnih držav, med temi jih precej pozna vseh 9. Vendar je velik delež tistih, ki poznajo 3-6 socialističnih držav. Nikogar pa ni, ki bi poznal manj kot 3 take države.

Vendar pa so med odgovori tudi taki, ki med socialistične države Evrope štejejo Belgijo, Malto, Švedsko, Zahodno Nemčijo, Finsko (!). Zanimivo je, da nekateri niso upoštevali Sovjetske zveze. En odgovor pa uvršča med socialistične države "evropski del Sovjetske zveze".

8. Na osmo vprašanje je bilo treba opredeliti oz. naštetati a t l a š k e d r ž a v e .

Vse tri države (Tunizijo, Alžirijo in Maroko) pozna 59 % (75 %), dve 18 % (14 %), eno 9 % (11 %) novincev, 14 % jih ni odgovorilo. Nekateri so napisali, da so to države, kjer se razprostira pogorje Atlas in jih nato še naštel.

Številni odgovori štejejo k atlaskim državam tudi Libijo, Irak, Egipt in Iran (!). Eden izmed odgovorov našteva večino držav zahodne Evrope, očitno misleč, da gre za atlantske in ne atlaske države.

9. To vprašanje se nanaša na glavne i n d u s t r i j s k e p o k r a - j i n e v E v r o p i .

Po kriteriju iz prve ankete smo šteli za pozitivne vse odgovore, kjer anketiranci poznajo vsaj šest industrijskih pokrajin (npr. po eno v razvitih industrijskih državah Velike Britanije, Francije, Nemčije, SZ itd.).

Med pomanjkljive smo uvrstili tiste, ki poznajo tri do pet takih pokrajin, in negativne tiste, ki poznajo manj kot tri.

Glede na ta kriterij smo dobili 3 % (11 %) pozitivnih, 82 % (66 %) pomanjkljivih in 11 % (23 %) negativnih odgovorov, 4 % vprašanih ni odgovorilo. V Veliki Britaniji najpogosteje naštevajo srednjo Anglijo in Walles, v Franciji Alzacijo, Loreno, okolica Pariza, v Nemčiji Westfalijo, Posarje, Porurje, v SZ Donjecki bazen, Moskovski bazen, Uralsko področje, v Italiji Padske nižino in na Poljskem Šlezijo.

Nekateri navajajo med glavnimi industrijskimi področji Evrope Zeniško kotlino oziroma Panonsko nižino. V mnogih odgovorih se kaže tudi precejšnja nejasnost, ko navajajo npr. samo Zahodna Francija, Anglija, Južna Poljska.

10. Odgovori na vprašanje o p o g l a v i t n i h š t e v i l č n i h p o d a t k i h z a J u g o s l a v i j o naj bi pokazali, kakšno predstavo imajo novinci o naši državi. Zaželeni so bili zlasti podatki o velikosti države, številu prebivalcev, o proizvodnji energetskega virov, o proizvodnji živil in podobno. Navedli naj bi le zaokrožene številke in vsaj pet takih podatkov.

En podatek (ali velikost ali število prebivalcev) pozna 31 %, dva podatka (velikost in število prebivalcev) 46 % (73 %), tri podatke 11 % (12 %) in več kot tri podatke 8 % (5 %) anketiranih, 4 % vprašanih sploh ni odgovorilo.

Za velikost države navajajo podatke med 225.000 - 300.000 km², za število prebivalcev 20,5 - 25 milijonov, za letno proizvodnjo premoga 30 milijonov ton, nafte 2 milijona ton, železa milijon ton, dolžino železnic 11.500 km, 6-7 milijonov ton pšenice, 36 kg zlata, 1 milijon brt morskega ladjevja, 36.000 ton morskih rib.

11. Zadnje vprašanje iz te skupine se je nanašalo na opredelitev glavnih naravnih enot Slovenije in označitev njene upravne delitve. Navesti je bilo treba pet osnovnih prirodnih enot. Tudi to vprašanje ni samo geografsko, temveč splošno.

Odgovori so pokazali, da pozna vseh pet enot le 43 % (10 %) novincev, tri enote 47 % (77 %), eno 7 % (13 %), 3 % vprašanih ni odgovorilo. V odgovorih se kaže precejšnja nejasnost, saj med prirodnimi enotami naštevajo Dolenjsko, štajersko, Koroško itd. Mnogi navajajo poleg alpskega sveta Dolenjsko, panonski svet ipd.

Odgovori često mešajo različne vrste pokrajinskih oziroma naravnih enot, npr. Dravsko polje, Alpe, kotline, Brda in Vipavsko dolino, nižavje, osrednje gričevje, Predalpsko gorovje. Nekateri prištevajo k glavnim prirodnim enotam Slovenije tudi Panonsko nižino in celo Šarsko-pindsko gorstvo (!). Na splošno vlada v teh odgovorih precejšnja zmeda.

V drugem delu odgovora naj bi anketiranci podali princip upravne razdelitve Slovenije (republika-občina-krajevna skupnost). Velika večina sploh ni odgovorila (74 %) (!). Med odgovori pa je le 5 % takih, ki pravilno navajajo upravno delitev Slovenije. Več je takih, ki so odgovorili, da se Slovenija upravno deli na Notranjsko, Gorenjsko, Štajersko, Primorsko, Dolenjsko in Koroško (!). Za pomanjkljive smo šteli odgovore, ki ne navajajo vseh vrst upravnih enot, npr. da je Slovenija razdeljena na občine in regije. Takih odgovorov je 7 %, nepravilnih pa 14 %.

Nekateri odgovori so pokazali, da študentom niso jasna načela upravne delitve. Tako so zapisali, da se deli na:

- upravna področja Ljubljane, Maribora, Celja, Kopra?
- upravno se deli po velikih mestih?
- upravna razdelitev temelji na podlagi samouprave v vsaki pokrajini.

III. Oznaka nekaterih geografskih pojavov in procesov

V tej skupini vprašanj naj bi novinci pokazali, kako znajo označiti bistvo nekaterih geografskih pojavov in procesov. Pri odgovorih ne zadostuje le golo naštevanje kakor pri prejšnjih vprašanjih, temveč je potrebna tudi razlaga pojava ali procesa. Vendar so tudi ta vprašanja enostavna.

Analiza odgovorov na 7 vprašanj iz te skupine je pokazala, da večina študentov na nobeno ni odgovorila pozitivno. Največ oravnanih odgovorov je na vprašanje, zakaj je Črna gora samostojna republika (39 %), socialistične poteze gospodarstva SFRJ je pravilno opredelilo 27 %, 23 % vprašanih pa je znalo pravilno navesti dejavnike, ki omogočajo oziroma razvijajo turizem. Tudi v tej skupini se pojavi visok delež ohlapnih in pomanjkljivih odgovorov. Slika je podobna kot v prvih dveh skupinah, saj tudi tu prevladujejo pomanjkljivi in nejasni odgovori.

1. Vprašanje se glasi: Kaj oblikuje podnebje neke pokrajine? Potrebno je bilo navesti glavne podnebne dejavnike.

Pozitivni so tisti odgovori, ki navajajo vsaj štiri klimatske dejavnike (npr. geografsko širino, nadmorsko višino, morske tokove, oddaljenost od morja, barične tvorbe). Pomanjkljivi so tisti odgovori, ki poznajo le 2-3 take dejavnike. Po tem kriteriju je 51 % (69 %) odgovorov pomanjkljivih, 30 % (27 %) negativnih in 11 % (4 %) pozitivnih.

Podobno kot v prvi anketi se kaže v odgovorih zamenjevanje dejavnikov in elementov, saj štejejo med klimatske faktorje vetrove, temperaturo, padavine, izhlapevanje, zračni tlak pa tudi geografsko dolžino, industrijo (!) in prst. Nekateri odgovarjajo, da oblikujejo podnebje sestava ozračja, značilnosti življenja, denudacija, količina tekoče in talne vode. Med povsem negativne odgovore smo uvrstili take, ki opredeljujejo podnebje neke pokrajine z

- različno odprtostjo proti stranem neba in različno lego glede na osnovne tipe podnebja ali z
- vplivi endogenih in eksogenih dejavnikov oziroma z
- lego med morjem in gorami.

Pri tem vprašanju je bilo treba označiti osnovne pobude za osnovanje Beneluksa.

Ocena odgovorov izhaja iz istega kriterija kot v prvi anketi. V odgovorih naj bi bili naštetih glavni vzroki, ki so vplivali na nastanek Beneluksa, npr. skupna lega, majhnost vseh treh držav, enaka družbena ureditev, skupni interesi, neenaka rudna bogastva v teh treh državah, gospodarsko dopolnjevanje.

Pozitivni so tisti odgovori, ki navajajo vsaj dva od teh faktorjev, za pomanjkljive pa tiste z enim. Pozitivnih odgovorov je 16 % (24 %), pomanjkljivih 49 % (15 %), negativnih 13 % (43 %) in brez odgovora 22 % (18 %).

Nekaj odgovorov. Pobude za nastanek so:

- vse tri države so majhne, lažje nastopajo skupno na trgu, vse so kraljevine;
- pri Beneluksu gre za združenje zaradi medsebojne gospodarske koristi (železova ruda);
- gre za iste geografske prirodne in družbene razmere;
- Beneluks so osnovali predvsem zaradi dopolnjevanja gospodarstva, manj iz političnih razlogov;
- osnovna pobuda je nevtralnost meje med Francijo in Nemčijo;
- države se gospodarsko lepo dopolnjujejo, kar ima ena, nima druga;
- združitev treh majhnih držav, ki se z Beneluksom predstavljajo kot ena močna država.

Pri vprašanju, kateri so faktorji, ki omogočajo in razvijajo turizem, naj bi odgovori pokazali, če novinci poznajo pogoje, ki ustvarjajo oziroma pospešujejo turizem.

Med odgovori smo upoštevali naslednje faktorje:

- Naravni pogoji:
- naravne znamenitosti;
  - ugodno podnebje;
  - morje;
  - gorski svet.
- Družbeni pogoji:
- dobre prometne zveze;
  - turistični objekti (gostilne, hoteli, kampi);
  - turistična reklama;
  - razvitost dežele (urejeno okolje);
  - kulturno-zgodovinski spomeniki;
  - turistične organizacije;
  - prijaznost in gostoljubnost ljudi;
  - ugodne cene;
  - stabilnost v politiki;
  - etnografske značilnosti.

Za pravilne smo šteli vse odgovore, ki upoštevajo štiri izmed navedenih dejavnikov, za pomanjkljive pa tiste, ki omenjajo le 2-3. Tako spada med pozitivne 23 % (10 %), med pomanjkljive 69 % (61 %) in med negativne 8 % (29 %) odgovorov. Pri teh odgovorih kaže tudi sedanja generacija iste slabosti kakor generacija izpred 15 let. V odgovorih ni preišljenih in veljavnih oznak.

4. Vprašanje "Kako ugotavljamo razvitost turizma v neki deželi?" se povezuje s prejšnjim.

Med odgovori najdemo naslednje sprejemljive kriterijeⁱ za ugotavljanje turistične razvitosti:

- dohodek od turizma;
- število gostov;
- dotok deviz;
- prehodi čez državno mejo;
- število nočitev;
- turistični objekti;
- višina investicij v turistične objekte.

K pravilnim odgovorom uvrščamo tiste, ki upoštevajo 3 od navedenih kriterijev, za pomanjkljive tiste z dvema in za negativne tiste z enim kriterijem ali sploh nepravilne. Pozitivnih odgovorov je 8 % (23 %), pomanjkljivih 38 % (28 %), negativnih 51 % (49 %) in brez odgovora 3 %. Večina anketirancev pozna le en kriterij. Marsikomu pa sploh ni jasno, kako opredeljujemo razvitost turizma. Tako navajajo, da ga ugotavljamo

- po izvozu in uvozu;
- glede na to, kakšno trgovinsko bilanco imamo;
- po razvitosti gospodarstva.

Vmes so tudi zelo nejasne opredelitve, npr. razvoj turizma ugotavljamo z naraščanjem letnega dohodka. Primerjava s prvo anketo kaže, da so sedanji odgovori slabši od tistih pred 15 leti.

5. Naslednje vprašanje: Opredelite socialistične poteze našega gospodarstva (SFRJ).

Kot še sprejemljive odgovore smo šteli naslednje poteze našega gospodarstva:

1. načrtno gospodarstvo;
2. nacionalizacija industrije;
3. agrarna reforma;
4. kmetijske zadruge;
5. družbena lastnina proizvajalnih sredstev;
6. skladen razvoj gospodarskih panog;
7. delavsko samoupravljanje;
8. delitev dohodka po delu;
9. svobodno združeno delo;
10. pomoč manj razvitim področjem;
11. odprtost trga.

Tako se med pozitivne uvrščajo tisti odgovori, ki navajajo vsaj dve od gornjih 11 potez in med pomanjkljive tiste z eno potezo, kar je vsekakor izredno nezahteven kriterij.

Glede na to smo odgovore razvrstili takole: 27 % (24 %) pozitivnih, 54 % (45 %) pomanjkljivih, 9 % (18 %) negativnih in 9 % (13 %) brez odgovora (!).

Mnogi odgovori zamenjujejo socialistične poteze našega gospodarstva s političnimi, splošno družbenimi in različnimi gospodarskimi pojmi. Največ odgovorov pozna le eno potezo - samoupravljanje.

6. Odgovori na vprašanja, zakaj je Črna gora samostojna republika, naj bi pokazali, kaj anketiranci vedo o načelu narodnosti v naši državi.

7 % (25 %) odgovorov navaja za samostojnost dva vzroka (zgodovinski in geografski), 32 % (48 %) en vzrok (zgodovinski), 27 % (29 %) narodnostni in 33 % ostali odgovori (od teh 15 % brez odgovora).

Če upoštevamo isti kriterij kot v prvi anketi, da je treba iskati vzroke za sanostojnost Črne gore v zgodovinski preteklosti, potem je 32 % (48 %) pozitivnih in 53 % (52 %) nepravilnih in 15 % brez odgovora. Primeri odgovorov:

- Črna gora je samostojna republika, ker ima svojo upravo, jezik in meje in je naša ureditev taka;
- zaradi svoje zgodovine (bila je že kraljevina);
- ker se lahko sama gospodarsko preživlja;
- samostojna je ravno toliko kot ostale republike;
- ima svojo kulturo, imela je svoje vladike, svoje običaje;
- zaradi narodnostne strukture;
- ker so Črnogorci samostojen narod;
- ker je zaključena teritorialna enota in ima svoje republiško predstavninstvo;
- ker ima svoje gospodarske in družbene pogoje;
- ker je Jugoslavija federativna država;
- ker ima svojo skupščino, predsednika, skratka svojo vlado.

7. Pri vprašanju "Kateri razlogi so narekovali namestitev tovarne glinice oziroma aluminijske v Kidričevem?" smo želeli zvedeti, kako znajo novinci geografsko presojati namestitev industrije (ob konkretnem primeru).

Odgovori naštevajo naslednje sprejemljive razloge: bližina energetskih virov (Dravske hidroelektrarne, bližnje termoelektrarne), dobra prometna povezanost, delovna sila, gospodarski razvoj pokrajine. Nekaj odgovorov opozarja tudi na medvojno graditev tovarne. Za pozitivne odgovore smo šteli tiste z dvema razlogoma, k pomanjkljivim pa tiste z enim. Glede na to je 8 % (27 %) pozitivnih, 58 % (42 %) pomanjkljivih, 27 % (31 %) negativnih in 7 % brez odgovora.

Večina pozna le en razlog, medtem ko mnogi odgovarjajo zelo splošno in nejasno. Drugi zopet navajajo različne dejavnike, ki niso pomembni ali pa so napačni, npr.:

- zaradi nahajališča surovin;
- zaradi bližine reke Drave (aluminijeva ruda);
- ker je na Pohorju boksit (!);
- ker je blizu izkop gline in aluminijske.

IV. Hidrogeografija Jugoslavije

To skupino sestavljajo tri vprašanja. Odgovori naj bi pokazali poznavanje naše rečne mreže, njene hidrološke značilnosti in vzroke neenakomerne velikosti posameznih povodij Jugoslavije.

1. V odgovorih naj bi anketiranci poimenovali reke na priloženi hidrogrfski skici (nema skica je odtis štampiljke rečne mreže Jugoslavije v merilu 1:500.000 Učila Zagreb). Na njej je 27 rek.

Pregled je pokazal, da pozna 20 rek le 3 % (6 %), 16-20 rek 8 % (22 %), 11-15 rek 58 % (46 %) in 31 % (26 %) novincev manj kot 10 rek.

Odgovore z vsaj 15 rekami smo šteli za pozitivne, za pomanjkljive pa tiste z 10-15 rekami, ostali odgovori pa so negativni. Tako je 11 % (28 %) pozitivnih, 58 % pomanjkljivih in 31 % negativnih odgovorov.

Novinci dobro poznajo naše največje reke. Slabo pa poznajo npr. desne pritoke Save (zlasti v Bosni: Uno, Vrbas, Bosno in Drino), ker jih zamenjujejo ali navajajo druge reke (npr. Neretvo). Tudi črnaorske in srbske reke so jim slabo poznane (nejasnosti glede Drima, Tare, Pive, Lima,

Ibra itd.). Za marsikoga je značilno, da pozna imena rek, vendar ne ve, kje so. Tako npr. Ibar označujejo kot Beli Drim, Zahodno Moravo kot Črni Drim, Kolpo kot Krko, namesto Cetina pišejo Cetinja itd.

2. V odgovorih na drugo vprašanje je bilo treba na kratko razložiti rečno mrežo Jugoslavije s oaleogeografskega vidika. Želeli smo zvedeti, kako znajo študentje razločiti neenakomerno velikost naših treh povodij. Vprašanje je povzročalo velike težave in zadovoljivih odgovorov je zelo malo. Tako je le 3 % (5 %) pravih, 20 % (11 %) pomanjkljivih, 43 % (33 %) negativnih, 32 % anketiranih pa ni odgovorilo.

Primer zadovoljivega odgovora: Visoko gorovje Dinarskega gorstva onemogoča odtok rek v bližnje Jadransko morje, nagnjen svet proti panonski nižini pa povzroča odtok rek v tej smeri, ki je bilo nekdanje morje. Posledica je, da okoli 70 % rek pripada črnorskemu povodju.

V črno morje odvajajo vodo naša največja reka Donava, ki ima veliko pritokov. To je pogojeno z gubanjem in premikanjem tal v terciaru, ki so nastajala mlado nagubana gorstva.

V mnogih odgovorih se kaže nerazumevanje osnovnih vzrokov za različno velikost povodij, nekateri odgovori pa so nepravilni. Med take odgovore se uvrščajo:

- Vzrok 2a prevladujoči delež črnorskoga povodja je v tem, da se Donava, ki ima v Jugoslaviji ogromno porečje, izliva v Črno morje.
- Reke, ki se iztekajo v črno morje, so pomembnejše zato, ker imajo (prosto pot) dostopno pot do morja.
- Na ta črnorski delež vpliva predvsem ugodno podnebje s padavinami pa tudi relief in veliko število rek, ki se izlivajo druga v drugo ter večajo količino vode.
- Dinarsko gorovje s podolžno slemenitvijo ločuje povodja.
- Večji del Jugoslavije visi proti vzhodu.

3. Naslednje vprašanje zajema označitev rečne mreže Jugoslavije. Potrebno je bilo na kratko karakterizirati vodno kolenje oz. rečni režim glavnih rek. Zadovoljiv odgovor: največje vodno kolenje imajo jadranske reke, z visoko vodo pozimi in nizko poleti. Večina črnorskih rek ima višjo vodo zlasti spomladi in jeseni, nizko poleti in pozimi.

Velik del odgovorov se omejuje samo na naštevanje rečnih režimov dveh ali treh velikih rek. Tako je več kot polovica (51 %) odgovorov pomanjkljiva, npr. Sava ima snežno-dežni (nivopluvialni) režim, Drava ima v zgornjem toku glacionivalni, v spodnjem nivopluvialni režim.

Dobra tretjina odgovorov (31 %) pa navaja napačne rečne režime ali pa so brez prave zveze z vprašanjem; 18 % anketiranih ni odgovorilo na vprašanje.

Primeri nejasnih in nepravilnih odgovorov:

- Drava teče Z-V, Vardar S-J;
- Drava ima fluvionivalni, Sava nivalni (v zg.toku) režim;
- Drava maksimum spomladi in jeseni, minimum poleti;
- Sava ima v zgornjem toku ledeniški režim dotoka vode, v spodnjem toku pa pridobi vso vodo s pritoki.

V. Kulturna in politična razgledanost

V tej skupini, ki ima 3 vprašanja, naj bi anketiranci v odgovorih pokazali ustrezno kulturno in politično razgledanost. Vprašanja so sestavljena tako, da so v zvezi z geografijo.

1. Prvo vprašanje se glasi: Od kod so prihajali zunanji vplivi, ki se kažejo v razvoju jugoslovanske upodabljalne umetnosti v preteklih stoletjih, zlasti arhitekture in slikarstva. Ti vplivi se kažejo tudi drucrod, npr. v fiziognomiji naselij itd.

Za pozitivne odgovore smo šteli tiste, ki upoštevajo tri vrste vplivov: romanski iz Italije, gotski iz zahodne Evrope ter bizantinski iz vzhoda. Takih odgovorov je 22 % (4 %). K pomanjkljivim odgovorom smo uvrstili tiste z dvema vplivoma 53 % (30 %), 12 % (66 %) odgovorov pa omenja le en vpliv ali nobenega, 13 % novincev sploh ni odgovorilo.

Primeri odgovorov:

- vplivi so prihajali z Zahoda, zlasti iz Nemčije in italijanskih dežel. To velja za severne predele, medtem ko so bili južni deli države, kar se umetnosti tiče, pod bizantinskim vplivom;
- največji vpliv je italijanski, nemški, turški;
- iz Orienta, Grčije, Italije, z Evrope;
- iz Italije, Nemčije, Avstro-Ogrske;
- v glavnem se kažejo rimski vplivi, v Makedoniji in ponekod v Bosni in Srbiji turški;
- pri nas srečamo grško, italijansko, nemško in francosko umetnost.

2. V tem vprašanju naj bi študentje navedli nekaj slovenskih pisateljev in naslovov njihovih del, v katerih so opisane posamezne slovenske pokrajine (navesti ime pokrajine). Tri taka dela pozna 23 % (5 %), dve deli 17 % (33 %), eno delo 23 % (53 %), nejasnih in pomanjkljivih (navajajo le pisatelja ali le delo) odgovorov je 34 %, 3 % (10 %) vprašanih pa ni odgovorilo.

Pomanjkljivi odgovori:

- M.Kranjc, Ciril Kosmač, P.Voranc;
- Ivan Tavčar - Poljanska dolina, Lovro Kuhar - Koroška z Mežiško dolino;
- Ivan Tavčar, Cankar - Cvet v jeseni, Levstik - Potovanje od Litije do Čateža, Valvazor - Slava Vojvodine Kaanjske.

Negativni odgovori:

- M.Kranjec - Lukarji, Prlekija, Trdina - Potovanje od Litije do Čateža, Dolenjska;
- Kocbek (Slov.gorice) - Lukarji, Gregorčič - Soči, Nazaj v planinski raj (Soška dolina);
- J.Stritar: Potovanje od Litije do Čateža.

Odgovori največkrat navajajo naslednja dela: Levstikovo Popotovanje od Litije do Čateža; Prežihove Samorastnike, Jamnico in Požganico; Trdinove Bajke in povesti o Gorjancih; Mencingerjevo Moja hoja na Trilav, Kranjčev Povesto dobrih ljudeh, Ingoličeve Lukarje, Tavčarjevo Visoško kroniko in Valvazorjevo Slavo Vojvodine Kranjske.

Zanimivo je, da vrsta odgovorov navaja pesnike (Stritarja, Kosovela, Gregorčiča) in njihove pesmi, kar vprašanje sploh ni zahtevalo. En odgovor navaja celo Homerja in njegovo Odisejo.

3. V odgovorih na zadnje vprašanje te skupine je bilo treba naštetih politične pakete v današnjem svetu. S tem bi radi ugotovili, kako novinci spremljajo in kako se zanimajo za politična dogajanja po svetu.

K pozitivnim odgovorom smo uvrstili take, ki omenjajo pet paktov, za pomanjkljive tiste s 3-4 pakti. 5 paktov Dozna 6 % (28 %), 3-4 39 % (22 %), dva pakta in manj pa kar 51 % (50 %) anketiranih, 4 % ni odgovorilo. Največkrat omenjajo NATO in Varšavski pakt, manj pa CENTO in SEATO. Nekateri so prišteli k paktom "afriški pakt", SEV, EGS, "kitajsko-albanski". Zanimivo je, da več odgovorov navaja neuvrščene države ali "pakt neuvrščenih".

VI. Predmet in pomen geografije

Šesta skupina obseva 4 vprašanja: 1. kam spada aeografija v sistemu znanosti, 2. družbeni pomen geografije, 3. predmet geografskega preučevanja, 4. vodilo za vpis na geografijo. Teh vprašanj v prvi anketi ni bilo. Z njimi smo želeli spoznati, kakšno predstavo imajo študentje o geografiji na začetku njenega študija.

V odgovorih na prvo vprašanje 30 % novincev uvršča aeografijo k družboslovnim vedam, 24 % k naravoslovno-družboslovnim, 9 % k naravoslovnim, 4 % k vedam, ki združujejo naravoslovne in družboslovne vede, 19 % odgovorov je nejasnih (npr. geografija spada k sistematičnim vedam), 4 % vprašanih ni odgovorilo. Preseneča visok delež tistih, ki uvrščajo aeografijo k družboslovnim vedam, in nizek tistih, ki vedo, da sodi med vede, ki povezujejo naravoslovne in družboslovne vede (nihče ne omenja prostorskih ved).

Na drugo vprašanje študentje navajajo zelo veliko različnih odgovorov, kar kaže na slabo poznavanje pomena geografije. Navajamo le nekaj značilnih odgovorov: 13 % vprašanih meni, da je pomen aeografije v tem, da prispeva k racionalnemu izkoriščanju narave, 11 % jih meni, da Dreučuje in spoznava okolje, 11 %, da spoznava prepletanje naravnih in družbenih dejavnikov, 11 %, da izboražuje, medtem ko je 20 % odgovorov nejasnih (npr. da geografija ugotavlja naseljenost prebivalstva).

Tudi na vprašanje o predmetu aeografskega preučevanja odseva iz odgovorov velika raznolikost. 30 % novincev meni, da je predmet preučevanja geografsko okolje, pokrajina ali pejsaž, 19 %, da je to zemlja z vsemi pojavi, 16 % pa ima za predmet aeografije prirodo in družbo. Sledi še vrsta odgovorov, za katere pa se opredeljuje le manjši odstotek anketiranih.

Zanimivo je primerjati nekatere odgovore na zadnji dve vprašanji. Odgovor na vprašanje o družbenem pomenu geografije je, da ugotavlja naseljenost; o tem, kaj je predmet geografskega preučevanja, pa navaja, da so to zemljevid, relief, narava-okolje. Vse to kaže, da ima marsikdo zelo nejasne in mealene predstave o osnovnih vprašanih stroke, ko jo začne študirati.

O tem, kaj jih je vodilo pri vpisu na geografijo, so odgovori bolj enotni: 46 % anketiranih navaja zanimanje, 20 % pa več vodil: želja spoznati geografijo, zanimanje za kraje in pokrajine ter naravo snloh, 8 % želja spoznavati svet in ljudi, 3 % želja po poglobljenem znanju aeografije, 18 % odgovorov pa ni bilo mogoče uvrstiti v te skupine, npr.

- že zdavnaj se zanimam za aeografska vprašanja;
- veselje do potovanja in raziskovanja krajev.

ZAKLJUČEK

Pri presoji in vrednotenju podatkov, ki smo jih dobili z odgovori na anketna vprašanja, smo se opirali tudi na izsledke prve ankete. S primerjavo smo želeli dobiti nekaj opornih točk za reševanje zastavljene vprašanja.

Večina anketiranih je odgovorila na vsa vprašanja, kar vendarle kaže na prizadevnost in določen obseg geografskega znanja. Od vseh odgovorov je bilo 21 % (21 %) pozitivnih, 41 % (39 %) pomanjkljivih in 38 % (40 %) negativnih. Seveda pa so bili kriteriji skrajno nizki, sicer bi bil uspeh slabši. V podrobnem so bili odgovori naslednji: Pri geografskih terminih je pozitivnih

T A B E L A
Odgovori na anketna vprašanja (v %)

	pozitivni		pomanjkljivi		negativni		brez odgovora		Skupaj negativni	
	1977	1962	1977	1962	1977	1962	1977	1962	1977	1962
Termini	24	19	40	46	32	25	4	10	36	35
Dejstva	37	31	30	45	19	17	14	7	33	34
Procesi	19	22	52	39	21	31	8	9	29	40
Hidrografija Jugoslavije	5	12	43	24	35	31	17	33	52	64
S K U P N O	21	21	41	38,5	27	26	11	14,5	38	40,5
Razjika v uspehu (1977 glede na 1962)	0		+2,5		+ 1		+3,5		+1,5	

24 % (19 %) odgovorov, pomanjkljivih 40 % (46 %) in negativnih 36 % (35 %). Pri geografskih dejstvih je 37 % (31 %) pozitivnih, 30 % (45 %) pomanjkljivih in 33 % (24 %) neaktivnih. Pri geografskih procesih pa je bilo 19 % (22 %) pozitivnih, 52 % (39 %) pomanjkljivih in 29 % (40 %) negativnih odgovorov.

Iz tega lahko povzamemo v glavnem dva zaključka. Največ odgovorov (slaba polovica) ni ne pozitivnih in ne negativnih, temveč je pomanjkljivih. To potrjuje ugotovitev, ki smo jo dobili že pri analizi posameznih odgovorov, da je namreč pri mnogih novincih znanje preveč površno, približno in megleno pa tudi neurejeno. Preveč je tudi negativnih odgovorov, kar kaže, da del študentov o marsičem enostavno premalo ve. Če upoštevamo negativne in pomanjkljive odgovore, vidimo, da sestavljajo veliko večino, kar kaže, da dvema tretjinama novincev manjka osnovno znanje, ki ni samo geografsko, temveč splošno. Te ugotovitve je treba vsekakor upoštevati pri sestavljanju učnega programa geografskega visokošolskega in srednješolskega (usmerjenega) študija. Menim, da moramo pri vsaki študijski reformi vedeti, kaj naj reformiramo, kaj je tisto, kar je slabo in kako to izboljšati. Premalo je, da poznamo cilj, ne pa tudi stvarnega stanja. Takih analiz pa skoraj ni. Ta anketa je le skromni prispevek.

Drugo pomembno spoznanje nam nudi primerjava obeh anket. Pred 15 leti je bil večji delež pozitivnih odgovorov glede geografskih procesov in hidrogeografije Jugoslavije, v zadnji anketi pa je nekaj več pozitivnih odgovorov o geografskih pojmih in dejstvih, vendar razlike niso velike (3 - 7 %). V bistvu pa znanje v tem času ni napredovalo (glej tabelo) in zato v celoti ni razveseljivo.

Obseg in raven geografskega znanja študentov na začetku visokošolskega študija se torej v 15 letih praktično nista spremenila. Kljub metodološkim in drugim pomanjkljivostim, ki jih ima kot vsaka anketa tudi ta, pa nam njeni izsledki vendarle nudijo pregledno podobo geografskega znanja absolventov srednjih šol, vsaj tistih, ki se odločajo za študij geografije. Vprašanje pa je, koliko so reprezentančni za celotno srednješolsko populacijo.

Ugotovitve vsekakor zadevajo tako srednjo kakor tudi visoko šolo in prav gotovo tudi osnovno. Poiskati bo treba ustrezno pot, ki naj dvigne sedanjo srednješolsko raven geografske vzgoje, izobrazbe in kulture. Pravkar poteka joča reforma srednje šole in univerze tega ne bi smela orezreti, vsaj kar se tiče geografije ne.

VIRA:

- Radinja D., 1963, Problematika o izhodiščih univerzitetnega študija geografije na prvi stopnji, Geogr.obz., X., 1-2, 3-4, Ljubljana.
- Pavlin I., 1977, Poti do visokošolskih študijev in družbena narava spodobnosti, Ljubljana.